

PLÁNOVANIE S ĽUĎMI

Ing. arch. Viera Kiseľová, architektka-urbanistka a špecialistka na participáciu, MsÚ Trnava

Potrebujeme vôbec ľudí do plánovania zapájať? A ako veľmi? Čo od nich môžeme zistiť a ako to využiť? Na čo sa ich budeme pýtať a ako? Čo urobíme s tým, čo nám odpovedia?

Ako to použijeme? A musíme to použiť? Čo ak budú chcieť nejakú hlúposť?

To necháme rozhodnúť laikov? A nezdrží nás to zbytočne?

Podobne sa pýta každý, kto o participácii uvažuje a ešte úplne nevie, čo od toho čakať.

Možno vás to prekvapí, ale toto sú zároveň otázky, ktoré si v mierne pozmenenej podobe pred každým participatívnym procesom kladú aj experti. Podme sa teda na ne spolu pozrieť.

Urbanistické projekty sú dlhoročné, komplikované procesy s množstvom krokov a nekonečných rokovaní. Všetko so všetkým súvisí a hoci projekty verejných priestorov premyslite úplne do detailu, niečo aj tak prekvapí. Vždy. Každá ďalšia fáza, ktorú do už aj tak dlhých procesov chceme doplniť, musí preto naozaj prinášať hodnotu.

OBYVATELIA A EXPERTI

Pri strategických rozhodnutiach miest je potrebné zvažovať veľa navzájom sa ovplyvňujúcich vstupov a oprieť sa o názory expertov na tú-ktorú oblasť. Je ťažké predstaviť si širokú verejnosť ako rovnocenného partnera v komplexnej odbornej debata plnej neznámych termínov a teórií. Je úplne v poriadku rozhodovanie ponechať odborníkovi.

Ale nie vždy si ako odborníci na plánovanie miest uvedomujeme, že každý miestny obyvateľ je expertom na svoje okolie. Dennodenne

sa v ňom pohybuje a pozná ho v každom ročnom období. Ľudia majú cenné informácie, ktoré z máp ani pri obhliadkach miesta nezistíme, a väčšina sa s nami o ne aj rada podelí – ak im na to dáme príležitosť.

“...každý miestny obyvateľ je expertom na svoje okolie”

DÔVODY A MIERA ZAPOJENIA

Zaujímajú nás informácie o území, o tom, aké má problémy? Alebo chceme zistiť, čím je miesto pre jeho užívateľov výnimočné, aby sme to v novom návrhu zbytočne nezničili? Lepšie riešenie v budúcnosti zohľadňujúce prirodzené kvality lokality je dobrým dôvodom ľudí zapojiť. A možno dobrým spôsobom, ako ušetriť mestu a jeho obyvateľom do budúcnosti petíciu.

Veľmi dobrými dôvodmi je aj zisťovanie potrieb užívateľov. Toho, ako by si obyvatelia priali miesto využívať, alebo pýtanie sa na to, čo

im v ich okolí chýba. Možno sa obávame, že laici budú navrhovať hotové, ale nepremyslené riešenia pochybnej kvality, pretože nevidia všetky súvislosti. Ale za konkrétnymi návrhmi aj za tými uletenými sú skutočné problémy a potreby. A my sa môžeme zamerať priamo na tie.

V prípade, že ako odborníci máme už pomerne jasno v tom, aké riešenia prichádzajú do úvahy, ale chceme si ich s ľuďmi overiť a doplniť, môžeme sa s obyvateľmi poradiť. Vtedy je na mieste dať na výber z možností. S kladením otázok ale opatrne! Treba si dať pozor, aby sme nevyvolali mylný dojem, že obyvateľom ponúkame možnosť rozhodovať, ak to tak nie je.

Miera zapojenia obyvateľov môže byť rôzna. Niekedy nám ide o to, zapojiť ich priamo do rozhodovania alebo sa poradiť. Inokedy potrebujeme doplniť informácie a niekedy nám ide najmä o to, ľudí informovať, aby v dostatočnej miere a včas vedeli, čo pre nich plánujeme. Koniec koncov informovanie je základom každej participácie. A najčastejšie pôjde o kombináciu viacerých z týchto možností. Pre tých, ktorí nevedia, kde začať, môže byť nápomocná teória k rebríku participácie od S. Arnsteinovej.

TRANSPARENTNOSŤ A JASNOSŤ

Pri zapojení verejnosti sa nemusíme vzdať rozhodovania. Je v poriadku, ak o danej veci chceme rozhodnúť v odbornom pléne a zaujíma nás iba názor ľudí. Aj ak finálne rozhodnutie prináleží niekomu inému, napríklad poslancom. Mieru zapojenia verejnosti treba nastavovať podľa potrieb projektu. Dôležité je urobiť si v tom jasno už na začiatku a jasne to aj navonok komunikovať. A to v celom procese. Treba, aby to bolo popísané v sprievodných textoch a vnímateľné aj z formulácie každej jednej otázky. Tu naozaj pozor na slovíčka. Je lepšie sa viackrát poradiť.

„Pri zapojení verejnosti sa nemusíme vzdať rozhodovania.”

ZROZUMITELNÝ JAZYK

Veľmi, naozaj veľmi dôležité je, ak sú texty a materiály určené laikom, aby im boli aj zrozumiteľné. Participatívne procesy sú mostikom medzi expertmi a verejnosťou a jazyk participácií by mal byť vždy a zásadne prispôsobený tým, ktorých chceme zapájať. Či už sa obraciame na verejnosť širokú alebo odbornú a organizovanú, ako sú napríklad občianske združenia. Dvojnásobne to platí pre formulácie otázok a vysvetľujúcich textov. Mali by byť písané jasným zrozumiteľným jazykom.

DOBÝ PROCES

Dôvody, pre ktoré samosprávy prvýkrát siahajú po zapojení verejnosti, sú rôzne, od aktívnej snahy o vypočutie ľudí, až po to, že je vyžadovaná zákonom. Alebo preto, že mať participáciu je výhodou pri posudzovaní žiadosti o európsky grant. Prečo nie, nejako začať treba. Kľúčové je nastaviť dobre participatívny proces a mieru zapojenia obyvateľov, a to aj vzhľadom na vlastné kapacity a skúsenosti.

Rozdiely v motivácii sa prirodzene prejavujú v pripravenosti inštitúcie aktívne sa zapojiť a v dôvere k procesu ako takému. Aj v ochote venovať mu prostriedky a vlastné kapacity úradu. Táto počiatočná opatrnosť je úplne v poriadku. Lepšie začať v menšom a pomaly si osvojiť nové postupy, než snažiť sa proces oklamať. Treba si veľmi dobre premyslieť, čo zapojením verejnosti môžeme získať a či do participácie vôbec ísť. Pretože lepšia žiadna participácia ako zlá. Tá sa vypomstí v nedôvere občanov do budúcnosti.

„lepšia žiadna participácia ako zlá”

Plánovací piknik s obyvateľmi na ihrisku Gejzu Dusíka v Trnave

Foto: Zuzana Krivošová

KDE SA PORADIŤ

Základnú teóriu o participácii verejnosti, ale aj praktické príklady je možné nájsť napríklad v **Knižnej edícii participácie** na stránkach Spolnocnenca vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti – participacia.eu. Dajú sa tu pozrieť aj videá z diskusného formátu **Kabinet participácie** alebo náučného online cyklu **Na občanoch záleží**.

Veľmi dobrým podkladom je bratislavský manuál participácie **Ako porozumieť mestu a jeho ľuďom**. Nájdete ho na stránke **Metropolitného inštitútu Bratislavy** a tiež česky písaný dokument Inštitutu plánovania a rozvoje hlavného mesta Prahy – **Manuál participace**.

Pre radu je možné si zájsť aj na online diskusný formát **Virtuálne námestie**, za ktorým stojí skupina nezávislých expertov na participáciu. Prebieha pravidelne prvú utorok v mesiaci a je vysielaný v rovnomennej skupine na facebooku, pričom sa pracuje aj na spustení webu virtualnenamestie.sk.

RESUME: PLANNING WITH PEOPLE Residents are experts on their surroundings and the environment in which they live. If we want to involve them in planning, it is fair if it is made clear what they can and cannot decide. Involving the public does not mean giving up decision-making, but if we want to use the word participation, it means that it is mainly the people who decide. There is a need to know what can be decided by the residents and to communicate this clearly. Residents and the city will save themselves the inconvenience.

Plánovanie dvora s obyvateľmi priamo na sídlisku Na hlinách v Trnave Foto: Kristína Griačová